

Tarihe Adını Yazan Makine Daktilo

Daktilolarla yüzyılı aşkın bir süredir durmadan yazı yazdık. Günümüzde bu eşsiz aygıtlar, “adlarını tarihe yazıp” sessizce köşelerine çekilmeye hazırlanıyorlar.

Daktilolar, yüz yıldan uzun bir süredir yaşamımızda yer alıyor. Kendilerine özgü tık tık sesleri ve mekanik parmaklarıyla yazıları kâğıda aktaran bu aygıtlar, kimi zaman bir yazarın romanını şekillendirdiler, kimi zaman da bir gazetecinin masasında günün haberlerini yazdılar. Daktilolar, başlangıçtan bugüne değin bir insanın elle yazabileceğinden daha hızlı ve daha düzgün yazma görevini üstlendiler.

Daktilolar, aslında daha hızlı yazabilmek amacıyla tasarlanmadı. Amaç, görme engellilerin de

yazı yazabilmesini kolaylaştıracak bir düzenek hazırlayabilmektir. 1800'lü yılların başından itibaren dünyanın farklı yerlerindeki buluşçular, kendi yazı makinelerini yapmak için işe koyuldular. Çalışmalar ilerledikçe, 1865'te Danimarkalı Rasmus Malling-Hansen'in "Hansen Writing Ball" (Hansen Yazı Küresi) adı verilen ilk yazı makinesi ortaya çıktı. Aygıt, hızlı yazmaya olanak sağlayan ve seri olarak üretilen ilk daktiloydu. Avrupa'da bir süre çok sevilen bu aygıt günümüzdeki daktilolara pek benzemiyordu.

Bizim bildiğimiz daktilonun ortaya çıkışıysa Christopher Sholes, Carlos Glidden ve Samuel W. Soule'ın 1867'de Amerika'da aldığı bir yazı makinesi patentine dayanıyor. Şimdiki daktilonun atası olarak tanınan bu aygıtta ait patent, o zamanlar di-kiş makinesi üretmekle ünlü olan E. Remington

and Sons adlı firmaya satıldı. Firma, 1873'te bu daktiloyu Sholes and Glidden Daktilosu adıyla üretip satmaya başladı. Başlangıçta birbirlerinden çok farklı görünen daktilolar, 1920'li yıllarda bildiğimiz görünümlerine kavuştular.

Geçmişten Günümüze

Klasik daktilo, mekanik olarak çalışır. Üstünde harflerin olduğu bir klavye, harflerin yazılacağı kâğıdın sarılı olduğu bir silindir ve yazıyı kâğıda aktaran kopya şeridi vardır. Daktilo üzerindeki harfe bastığınızda, harfe bağlı bir kol yukarı kalkar. Ucunda bastığınız harfin kabartması olan bu kol, kâğıdın önünde gerili olan karbon kopya şeridine

“QWERTY” ya da “Q klavye” dizilimi olarak bilinen klavye diziliminin kökeni, daktilonun ilk ortaya çıktığı günlere uzanır.

Seri olarak üretilen ilk daktilo olan Hansen Writing Ball, günümüzdekilere pek benzemiyordu. Bir küre üzerindeki tuşlar, harfleri küçük pistonlar yardımıyla itiyordu. Bunun sonucunda da altta bulunan kâğıdın üzerine harflerin izi çıkıyordu.

hızla çarpar. Üzerine mürekkep emdirilmiş kopya şeridi de kabartma harfin izini kâğıda geçirir. Kol yerine geri dönerken, silindir de kâğıdı ilerletir ve bir sonraki harfin yazılacağı boşluğu kopya şeridinin karşısına hizalar. Böylece sırayla basılan harflerin kâğıt üzerine yazılması sağlanır.

Zaman içinde daktiloların farklı biçimde çalı-

Daktilo Üzerine İlginç Notlar

- QWERTY ya Q klavye tuş dizilimi, 1874'teki Sholes & Glidden daktilolarından beri neredeyse hiç değişmedi. İşin ilginç tarafı, bu dizilim daktiloyla yazanları hızlandırmayı değil, yavaşlatmayı amaçlıyordu. Çünkü ilk daktilolarda kazayla birden fazla tuşa aynı anda basılması makinanede sıkışmaya neden oluyordu. Sonradan bu sorun çözülmüştü, birçok ülke daktiloyla kendi dillerinde yazmayı hızlandıran farklı tuş dizilimleri geliştirdi. Daktilo ve bilgisayarlarda Türkçe yazı yazmayı hızlandıran F klavye de bu şekilde ortaya çıktı.

- Daktilo kullananlar için, hızlı yazabilmek kadar doğru yazabilmek de önemli bir beceriydi. Özellikle resmi yazışmalarda daktilo hatalarına pek hoş gözle bakılmazdı. Daktiloyla yanlış yazılmış bir harfi düzeltmek çok zordu.

- Dünyanın en hızlı daktilo kullanan insanı Barbara Blackburn'dü. Blackburn, yazmayı kolaylaştırmak için tasarlanmış özel Dvorak klavye dizilimini kullanıyordu. Blackburn, 50 dakika boyunca dakikada ortalama 150 sözcük yazabiliyordu. Rekoruysa dakikada 212 sözcüktü.

- Her bir daktilo, üretimden kaynaklanan kendine özgü küçük farklılıklara ve kusurlara sahiptir. Bu da her daktilonun kendine özgü bir yazıya sahip olmasını sağlar. Daktiloyla yazılmış belgelerin kanıt olduğu durumlarda, suçluları yakalamak için dedektifler bu özellikten sıkça yararlanırlar.

1980'li yıllarda daktilolara küçük ekranlar ve kelime işlemciler eklendi. Bu daktilolarda, yazı üzerinde değişiklik ya da düzeltme yapılabilirdi.

şan örnekleri ve elektrikli olanları da ortaya çıktı. Örneğin, bazı daktilolarda tuşlarla birlikte havalandırılan kollar değil, üzerinde kabartma harfler olan küreler kullanılmaya başlandı. Bu sistemin iyi yanını, daktilodaki kürenin değiştirilmesiyle yazı tipinin de değiştirilebilirdi. Daktilolardaki benzer yenilikler, zaman içinde küçük adımlarla devam etti.

1980'lerde kişisel bilgisayar teknolojilerinin hızla gelişmesi, daktiloları da etkiledi. Daktilolara basit bir ekran ve kelime işlemci yazılımı eklendi. Bu gelişmelerle, yazıda düzeltme yapmak, klasik daktilodakine göre çok daha kolay oluyordu.

1990'ların başından itibaren kelime işlem yazılımları bilgisayarların ayrılmaz bir parçası haline geldi. Bu da daktiloların sonunu hızlandırdı. Bu yenilik, yazıcı teknolojilerindeki iyileşmeyle de birleşince, özellikle gelişmiş ülkelerde daktilolar kullanılmaz oldu.

Günümüzde daktilolar, bilgisayar teknolojilerinin yaygın olmadığı ülkelerde hâlâ kullanılıyorlar. Bilgisayarların hızlı gelişimi bu aygıtları şu an için gözden düşürdü. Ancak, tıpkı tükenmez kalem yerine dolmakalem kullanmaya devam edenler olduğu gibi, daktiloyu sevenler ve ona gereksinim duyanlar da var. Eskisi kadar yaygın olmasa da, daktilonun yazı yazarken çıkardığı kendine özgü sesleri duymaya devam edeceğimiz belki de...

Levent Daşkıran

Kaynaklar:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Typewriter>
<http://www.officemuseum.com/typewriters.htm>
<http://www.sciencemuseum.org.uk/online/typewriters/index.asp>